

Latvijas Nacionālās bibliotēkas

Literatūras ceļvedis

L N B

LATVIJAS
NACIONĀLĀ
BIBLIOTĒKA

Oktobris

Nr. 6/2022

ISSN 2592-8392

Literatūras ceļvedis

Mēs visi apzināmies, ka pāris pēdējo gadu laikā, kad pasaule ir krīžu, likstu un ļaunuma piemeklēta, ikvienam ļoti nepieciešamas pozitīvas emocijas – jebkādas. Tomēr pasīvi gaidot, tās var arī mūs nesastapt, toties varam paši piepalīdzēt šīm emocijām mūs saniegt. Strādājot ar “Literatūras ceļveža” jauno, oktobra numuru, apkārt virmoja nedaudz neizskaidrojamas, tomēr ļoti siltas, pat drusku eiforiskas sajūtas. Mēģinot tās noformulēt sev pašai, sapratu, ka tās raisa ilgstoša atrašanās starp pašām izmeklētākajām, labākajām grāmatām! Šoreiz – ne vien intelektuāli, interneta vidē, bet arī tiešā nozīmē, jo kopā ar citiem nodaļas kolēģiem ar prieku palīdzam sagatavot reģionu publiskajām bibliotēkām paredzētās grāmatu iepirkuma programmas ietvaros atlasīto jauno grāmatu kopas. Varbūt tas ir nedaudz subjektīvi, tomēr, līdzdarbojoties projekta veidotājiem jau vairākus gadus, priecē pozitīva izaugsme grāmatu kopu satura atlasē, pieaugot latviešu autoru izdevumu īpatsvaram – tas sakrīt arī ar vienu no “Literatūras ceļveža” veidotāju pamatmērķiem. Turklāt, lai arī nedaudz izklausās pēc paradoksa, tomēr gribas uzsvērt, cik ievērojama ir grāmatu vāku vizuālā ietēra loma – visbiežāk pievilcīgs izdevuma ārējais noformējums sakrīt ar kvalitatīvu grāmatas saturu (arī sarunās ar vairākiem kolēģiem esam nonākuši pie domas, ka, lai gan nav veikti atbilstoši pētījumi, te darbojas nenoformulējamas likumsakarības, ko pierāda reāli piemēri – ar gluži reti izņēmumiem). Par to pārliecināsimies, ne vien strādājot grāmatu iepirkuma projekta ietvaros, bet arī iknedēļu jauno LNB saņemto grāmatu izstādes plauktus pārskatot, lai izvēlētos izdevumam “Literatūras ceļvedis” atbilstošāko; protams, necentīsimies komplektēt

grāmatplauktus atbilstoši vāciņu iedērbai interjerā, tomēr – laba grāmatu reti kad ir vizuāli pelēka un necila, bālā poligrāfiskā izpildījumā un ne vienmēr tam ir saistība ar finansiālajām iespējām...

Sirdi sildoša un pozitīvas sajūtas raisoša ir arī komunikācija ar izdevuma autoriem – grāmatu ieteicējiem, kura parasti notiek ilgākā laikposmā (šobrīd, piemēram, notiek saziņa ar nākamā, novembra numura līdzautoriem). Jo īpašs prieks saņemt ziņu no kāda vēl neiepazīta kolēģa ar jautājumu: “Vai drīkstu līdzdarboties LC satura veidošanā?” (arī šomēnes publicēta LNB kolēģes pirmā recenzija). Un tad – seko paši grāmatu stāsti. Kā varu nebūt laimīga, saņemot aprakstus par tādām mūsu nācijas pašapziņu veicinošām grāmatām kā, piemēram, lieliskais izdevums par gleznotāju Purvīti, Arņa Koroševska pētījums par Andreju Upīti, Uģa Niedres izzinoši bagātais apcerējums par Turaidu un tās apkārtni vai Laumas Malnaces Latvijas apceļošanas stāsts? Tas – vien neliels ieskats jaunā numura saturā, bet kur tad vēl tulkotās dzejas un bērnu literatūras pērlītes, nozaru literatūras atklājumi... Prieks starp grāmatām atrasties!

Seko mums lnb.lv

Literatūras ceļvedis

Sagatavotāji

LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas doktorants Elvis Friks

LNB Pakalpojumu departamenta Humanitāro un sociālo zinātņu lasītavas nozaru informācijas ekspertes Zane Krūmiņa, Astra Šmite, Zane Rozīte, informācijas speciāliste Ilze Gensberga

LNB Pakalpojumu departamenta Tehnoloģiju un dabaszinātņu lasītavas informācijas speciāliste Zane Bondare

LNB Speciālo krājumu departamenta Mākslas un mūzikas centra Mākslas lasītavas krājuma eksperte Ingrīda Peldekse

LNB Bibliogrāfijas institūta Datu un zināšanu pārvaldības nodaļas autoritatīvo datu speciāliste Aija Uzula

LNB Attīstības departamenta Bibliotēku attīstības centra nozares speciāliste darbā ar bērniem un jauniešiem Madara Freivalde, bibliotēku nozares speciāliste Anda Saldovere, galvenā bibliotekāre Solvita Ozola

LNB Atbalsta biedrības konsultante Dārija Juškeviča

Grāmatniecības pētniece Lilija Limane

Izdevuma sastādītāja: LNB Attīstības departamenta Bibliotēku attīstības centra bibliotēku nozares speciāliste Anda Saldovere

Korektore: LNB Attīstības departamenta Bibliotēku attīstības centra tīmekļa resursu redaktore Anna Iltnere

Maketētāja: Enija Lukumiete

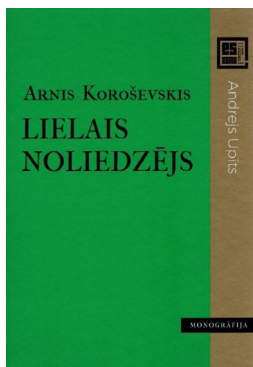
Grāmatu vērtējumus saglabāts vērtētāju individuālais stils

Seko mums lnb.lv

Koroševskis, Arnis. Liela noliedzējs.

Iesaka Lilija Limane

Atslēgvārdi

latviešu autoru biogrāfijas;
dokumentālā proza<https://satori.lv/book/lielais-noliedzejs><https://klasika.ism.lv/lv/raksts/gramatu-stasti/arna-korosevska-lielais-noliedzejs-un-ingas-erumas-ar-teatrisu.a161050/>

Par Andreju Upīti un vēl...

Andreja Upīša muzeja līdzstrādnieks Arnis Koroševskis ir jauns pētnieks, taču jau ieguvis atpazīstamību kā nopietns, zinātniskajā pieejā un secinājumos līdzsvarots un radošs literatūras vēsturnieks. Monogrāfija par Upīti atklāj Koroševska pētnieka un rakstītāja spējas pilnā to plaukumā.

Tas ir gadījums, kad ģenialitāte slēpjas vienkāršībā. Piesaistei savam tekstam literatūras zinātnieks neizmanto ārišķīgus paņēmienus, viņš raksta literāri un gramatiski perfekti veidotiem teikumiem, kuros ietērpta skaidri un saprotami noformulēta doma. Koroševskis neslēpjas aiz frāzēm un pievilktām teorijām vai prātojumiem, necenšas paspīdēt ar literārā stila smalkumiem, bet grodi vērpj sižetu. Tāpēc monogrāfija lasās ļoti raiti – es ap 500 lappusēm izlasīju gandrīz vienā elpas vilcienā – tik baudāma savā skaidrībā un domu bagātībā tā ir.

Nezinu, vai Koroševskis apzināti izvēlējās darbu Upīša muzejā, vai palīdzēja sagādāšanā, bet, lasot monogrāfiju, ir sajūta, ka dzīves laikā un vēlāk nesaprstā Upīša cilvēciskā personība sastapusies ar draugu un domubiedru, ka Koroševskim Upīša daiļrades pētniecība ir likteņa aicinājums, kas nodrošina spēju izprast un novērtēt rakstnieka daiļrades kvalitāti. Pētnieka ceļos Koroševskis, šķiet, iemīlējies Upīša negatīvi noskaņoto un kritisko personību, vienlaikus saglabājot skatījuma skaidrību un objektivitāti. Tomēr ar iejūtu vien neizdotos uzrakstīt analītisku pētījumu, ja nebūtu pamatīgu fona zināšanu. Monogrāfijas autoram to netrūkst. Ticību tekstu vērtējumu pamatotībai piešķir autora lieliskā erudīcija literatūras virzienos, latviešu literārā procesa detaļās, pasaules rakstniecībā notiekošajā. Izlasīts viss latviešu rakstniecības literārais mantojums – gan labākais, gan otršķirīgais, apgūti literatūras zinātnieku un kritiķu atradumi no 19. gadsimta beigām līdz pašiem jaunākajiem. Erudīciju papildina gaume un estētisku (literāru) parādību izjūta. Ar asociācijām un literārā un sabiedriskā

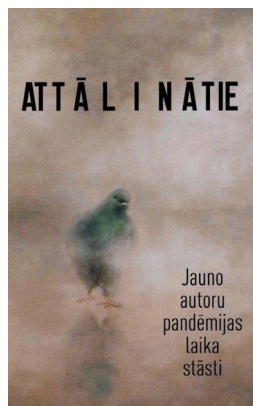
fona raksturojumiem grāmata par Upīti veido plašu, intelektuāli piesātinātu skatījumu uz ilgu kā Upīša mūžs laikmetu latviešu literatūras vēsturē.

Monogrāfijas pamatā ir Upīša tekstu analīze, izkārtojot to pēc sacerējumu rašanās hronoloģiskā principa. Katru nodaļu ievada dzīves un darbības notikumu hronika. Pētot rakstnieka publikācijas, iziets cauri viņa dzīvei no pirmajiem stāstiem līdz mūža vakaram. Hronoloģiskā pieeja ir vienkārša, bet parasti neliek vilties – tā tas ir arī šajā gadījumā. Caur tekstiem atklāt radošu personību, turklāt tik pretrunīgu un sarežģītu, nav vienkāršs uzdevums, tomēr Koroševskim tas lieliski izdevies, rakstot it kā bezkaislīgi, korekti, taču pārliecinoši. Pētnieks balstās principā, ka rakstnieka milzīgais kvantitatīvais un kvalitatīvais ieguldījums, nevis viņa politiskie uzskati un daži ne tik slavējami teksti, ir Upīša vērtības kritērijs.

Nav apiets arī sabiedrībā samilzušais jautājums par mūsdienu cilvēku attieksmi pret rakstnieku. Vai Koroševskis reabilitē Upīti? Domāju, ka jā, jo viņš parāda, ka nav dokumentāru pierādījumu par rakstnieka nodevību pret latviešu tautu, dalību represijās pret cilvēkiem. Jā, viņš latviešu delegācijas sastāvā devies uz Maskavu lūgt uzņemt Latviju PSRS sastāvā. Jā, viņš uzrakstījis ķēngu grāmatu par trimdas rakstniekiem. Jā, viņš bijis sociālists un padomju režīma godināts autors. Kā personība viņš bijis negatīvis, ļoti kritisks savos vērtējumos, tomēr Koroševska teiktais liecina, ka rakstnieks bijis arī visumā redzīgs un objektīvs pret laikabiedriem rakstniekiem un nevienu patiesu talantu nav apracis. Upīša veikumam laikā līdz 1945. gadam nepiemīt politiskā angažētība, veca vīra kļūdu dēļ gaudi nepārvēršas sēnalās. Monogrāfija ļauj aptvert Upīša milzīgo tekstu masīvu, ietverot arī līdz šim maz izgaismoto devumu literatūras vēsturē un kritikā – kopā ar Rūdolfu Egli sarakstīto monumentālo četrstāvu "Pasaules rakstniecības vēsturi", neskaitāmos rakstus un recenzijas presē. Monogrāfija ir Upīša cienīgs sacerējums.

Attālinātie. Jauno autoru pandēmijas laika stāsti.

Iesaka Elvis Friks

Atslēgvārdi

pandēmija; latviešu autoru stāsti; kopkrājums

<https://www.janisroze.lv/lv/gramatas/dailliteratura/stasti-noveles-pasakas-esejas/attalinate.html>

<https://replay.lsm.lv/lv/ieraksts/lr/164938/aivara-klavja-avota-laiks-un-jauno-autoru-pandemijas-laika-stasti-attalinate>

Stāstu kopkrājums "Attālinātie" iepazīstina ar desmit jauno autoru pandēmijas laika stāstiem. Šķiet, ka nosaukums "pandēmija" latviešu literatūrā nostiprinājās līdz ar LULFMI (LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts) autobiogrāfiskā krājuma izveidi – Pandēmijas laika dienasgrāmatas¹, projekts 2020. gadā attīstījās kopsolī ar literatūras un kultūras tiešsaistes žurnālu "Punctummagazine". Krātuves digitālajā arhīvā jau savāktas vairāk nekā divsimt pandēmijas dienasgrāmatas. Gadu vēlāk Literatūras festivāls "Prozas lasījumi 2021" izsludināja konkursu "Pandēmijas laika stāsti", pamudinot šo ekonomiski, politiski un sociāli sarežģīto sabiedrisko fenomenu nostiprināt latviešu literatūrā.

Fiziķis Paolo Džordāno, aprakstot pandēmiju, precīzi noķēra sajūtu par statistikas datu atspoguļošanu medijos: "Mēs neesam mazas, krāsainas lodītes. Mēs esam cilvēki ar visādām vēlmēm un neirozēm."² Savukārt stāstu kopkrājums ne vien atklāj galveno varoņu neirozes, bet arī ētiski sarežģītas izvēles un dažbrīd iracionālu cilvēka dabu.

Stāstu caurvijas motīvs ir saistīts ar ierobežojumiem, ierastās dzīves pārmaiņām, nevēlēšanos pieņemt jaunus pašizolācijas noteikumus. Meldras Ķemeres stāstā "Četrspārnainie" tiek tēlota privātās un darba telpas saplūšana, norobežojot galveno varoni no ierastās ārpusaules: "Es negribu iet ārā. Man bail, ka tur, ārā, manī ieplūdis sveša, slima elpa."⁽²²⁾ Pašizolācijas un divu cilvēku trauslo attiecību tēmu attīsta arī Sandra Bormeistere stāstā "Miglas zona", savukārt stāstā "Mamma" tiek šķetināta cilvēka izvēļu ētiskā atbildība vienam

Autoru kopkrājums: Ilze Aizsila, Džena Andersone, Ieva Bite, Sandra Bormeistere, Aira Celma, Ieva Īzāka-Harjo, Gundaris Kravalis, Meldra Ķemere, Annija Streikiša, Ilze Vācere. Redaktore Sandra Ratniece. Rīga: Izdevniecība 29 SIA, 2022. 160 lpp. ISBN 9789934906510.

pret otru. Stāstā "Aizveriet acis un strādājiet ar bulli" tā autore Ieva Bite atsedz cilvēka vēlmi ticēt dziedniekiem un pārdabiskiem slimību izcelšanas skaidrojumiem. Ar stāstu "Fronte aiz loga" pirmo publikāciju piedzīvo autore Ilze Vācere. Viņas stāsta galvenā varone uzsāk cīņu ar kailgliemežiem, kuri bez žēlastības noēd viņas kopto ziedu lapas, tādējādi norādot, ka cilvēks nepārtraukti mijiedarbojas ar apkārtējo vidi, būdams ar to cieši saistīts. Gundaris Kravalis savu stāstu "Saulrieta sieviete" sadala nelielos it kā dienasgrāmatai līdzīgos fragmentos ar datumu, parādot, kā galvenais varonis – Vīrietis – meklē savu Sievieti. Rakstnieks sniedz nepārprotamu norādi uz Ēdenes grēkā krišanas motīvu, bet ierastās dārza vides tēlojumā piedāvā Carnikavas pludmali.

Dažādo autoru stāstus kopā notur vienotā pandēmijas tēma. Literārās Akadēmijas meistarklases vadītāja, rakstniece Ieva Melgalve priekšvārdā raksta: "(..) es vēlētos par "Attālinātajiem" domāt kā par vienotu krājumu, kas, apskatot milzīgo pandēmijas ziloni no ļoti dažādām pusēm un ar dažādām maņām, nonāk tuvāk patiesībai, nekā varētu tikt viens, ja pat ģeniāls autors."⁽⁶⁾

¹ Pieejams: <http://lulfmi.lv/page/view?link=Aicinam-rakstit-pandemijas-dienasgramatas%21> [Sk.16.10.2022.]

² Džordāno, P. (2020). Sērgas laikā. No itāļu val. tulkojusi Meiere, D. Rīga: Jāņa Rozes apgāds. 27.lpp.

Pizāne, Inga. Tas pats izmisums, tikai ar puķēm.

Iesaka Aija Uzula

Atslēgvārdi

latviešu autoru dzeja

<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/literatura/ieksupversts-pieskariens-sodienai-par-ingas-pizanes-dzejas-krajumu-tas-pats-izmisums-tikai-ar-pukem.a474950/>

Dzeja ir personiska. Un punkts. Tam droši vien piekritīs ikkatrs – gan kaismīgākais dzejas lasītājs, gan nejaušs dzejas rindu klausītājs. Es regulāri balansēju starp vienu un otru, arī pati pa laikam uzmetu ļoti personiskas rindas savā darba plānotājā, lai paliek par atmiņu tai konkrētai dienas melanholijai, jo plānotājus lielākoties saglabāju. Ar Ingu mācījāmies kopā vidusskolā humanitārā virziena klasē, kur starp angļu, spāņu, krievu un vācu valodām, filozofiju, vēsturi un tobrīd šķietami nejēdzīgajām un neizprotamajām eksakto zinību stundām dedzīgi apmeklējām kolorītās un skolēnus “pavelkošās” skolotājas latviešu valodas un literatūras stundas. Tagad, šķiet, Ingas dzeju skolēni iepazīst meistarklasēs un literatūras stundās, kas ir kā brīnišķīgs apsveikums dzejniecei ar viņas sasniegtajām virsotnēm un arī mudinājums tiekties pēc arvien jaunām. Ingai piemīt drosme pierakstīt un plašākai publikai nodot sevi pašu. Lasot Ingas dzejoļus, vienmēr domāju par to, ko nekad neuzzināšu – ko ar konkrētu dzejas rindu vai frāzi saprot katrs tās lasītājs, vai kādreiz domas sakrīt?

Savu trešo dzejas krājumu “Tas pats izmisums, tikai ar puķēm” Inga nodeva saviem lasītājiem skaistā septembra novakarē, skanot koklei un dzejnieces balsij, lasot savu dzeju, svinot Ingas atbalstītāju apsveikuma vārdus un kopīgi piedzīvojot improvizācijas repu ar Ingas izvēlētiem atslēgvārdiem. Grāmatas atvēršanas svētki man vienmēr šķituši tās autoram ļoti personiski, jo tas ir brīdis, kad grāmata sāk dzīvot citur – prom no autora, kurš vedis to pie rokas. Tas ir kā palaist bērnu pirmajā klasē, kā piedzimšana, kā jebkurš jauns sākums. Un tad kļūst mazliet vientuļīgi – līdz brīdim, kad sāk skanēt

atsauksmes un ir izlasāmas recenzijas, tādējādi arī lasītājam pārdomājot, kā viņā ir rezonējis jaunatklātais teksts. Es vienmēr turu īkšķus par Ingas dzejas iziešanu tautās, lai gan saprotu, ka tas ir nedaudz muļķīgi, jo kas gan es esmu, lai no tā kas būtiski mainītos? Un tomēr – man vienmēr prieks atbalstīt tos, kuri nebaidās tik ļoti atdoties pasaulei.

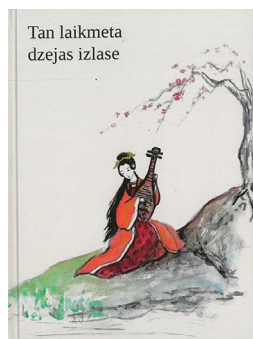
Inga dzejo jau kopš skolas laikiem, un viņas jaunākie dzejoļi, manuprāt, ir ļoti nobrieduši. Kad sniedzu krājumu autogrāfam un teicu, ka lasīšu meitām, Inga sacīja, ka labāk nevajag, jo dzejoļos ir daudz lamu vārdu. Tas lika pasmaidīt, jo ikdienā nedzirdu Ingu lamājamies, un laikam tas pieder pie dzejas valodas izkopšanas. Inga ir inteliģenta, ar sparū mācīties un augt, citādi dzejniekam droši vien būtu sarežģīti. Un, tāpat kā agrāk, tādi ir arī viņas dzejoļi – romantiski bez gala (manā izpratnē, jo dzeja kopumā man nav nekas cits kā romantika), saldserīgi, patiesi un bieži kā naglai uz galvas, teju līdz asarām. Daudzi, kuri dzeju nelasa, iespējams, baidās to nesaprast un tādējādi justies muļķīgi. Jūs gan palasiet Ingas dzeju, nemaz tik nesaprotama tā nav, jo spēj apburoši romantizēt krītošās lapas un miglu rīta agrumā, saplīsušu krūzi, nāves brīdi un birokrātiju, un jā, arī lamu vārdus.

Piebilstams, ka Inga Pizāne ir nu jau triju dzejas krājumu autore: “Tu neesi sniegs” (2016), “Siena, ko siltināt” (2019), “Tas pats izmisums, tikai ar puķēm” (2022).

Tan laikmeta dzejas izlase.

Iesaka Astra Šmite

No ķīniešu valodas atdzejojis Pēteris Pildegovičs.
Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2022. 287 lpp.
ISBN 9789934188534.

Atslēgvārdi

ķīniešu dzeja; atdzejojumi
latviešu valodā

<https://www.punctummagazine.lv/2020/11/06/senas-kinas-tan-dinastijas-lirika/>

Grāmata piesaistīja, vien izlasot atdzejotāja vārdu – Pēteris Pildegovičs. Viņa veikumā jau ne viens vien nozīmīgs darbs, to vidū vairākās valodās (tai skaitā ķīniešu) tulkotā grāmata “Mans Ķīnas stāsts” un “Lielā ķīniešu–latviešu vārdnīca”.

Senās Ķīnas lirika latviskā atdzejojumā ir notikums pats par sevi. Par to, cik veiksmīgi atdzejotājam izdevies rast atbilstošāko vārsmu variantu, var spriest vienīgi ķīniešu valodas pratēji. Man kā lasītājam krājums, kurā iekļauta vesela virkne Tan laikmeta dzejnieku vārsmu, nozīmēja ceļojumu uz tālu, maz zināmu kultūru. Katrs dzejolis līdzinās nelielai gleznai, kurā baudāmi skaistie Ķīnas dabas skati un izjūtama autora tā brīža noskaņa. Pārsvarā tomēr noskaņas ir skumjas, kaut netrūkst arī citu motīvu. Tās ir skumjas par atstāto dzimteni, ilgas pēc ģimenes vai iemīļotās, skumjas, šķiroties no drauga. Taču tās ir liegas, klusinātas, izsmalcinātā veidā paustas skumjas. Arī rudens var raisīt skumjas, bet dzejnieks Liu Jusji domājis citādi:

*“Kopš seniem laikiem rudens sirdī atnes skumjas un ilgas.
Tomēr es saku, ka rudens dienas
Pat par pavasara atnākšanu pārākas.
Skaidrajās debesīs dzērve augstāk par mākoņiem.
Mirklī arī mana mūza jau zilajās debesīs...”*

Krājumu ievada Li Bai dzejolis “Mēnesnīcā vienatnē malkoju vīnu”, bet noslēgumā skan Du Cjuniana dzejas “Zelta drānas” rindas:

*“Jums iesaku – nav jāsteidz tērpties zeltā šūtās drānās.
Jums iesaku – ir jātver tas, ko jaunie gadi dod.
Ja ziedi atvērušies – tie jāplūc...”*

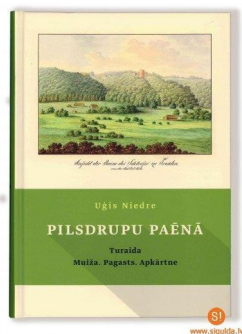
Tās nevilus atsauca atmiņā franču dzejnieka Ronsāra dzejā pausto domu:

*“Ai, mīļā, kamēr vēl jums vara,
No savas dzīves pavasara
Jel ņemiet ko vien variet spēt...”*

Dzejas krājums ir arī vērtīgs izziņas avots. Gandrīz pie katra dzejoļa rodami paskaidrojumi jēdzieniem, kurus citādi nesaprastu vai nevarētu novērtēt lasītājs, kuram Ķīnas kultūra ir pasveša. Grāmata izceļas ar pārdomātu un gaumīgu materiāla izkārtojumu. Būtiski pieminēt arī bagātīgo ilustrāciju autori, mākslinieci Mariju Jurso, kura apguvusi ne vien ķīniešu valodu, bet arī ķīniešu tradicionālo glezniecību. Viņas darbi palīdz iejusties Ķīnas dabas un kultūras pasaulē un veido atdzejas vizuālo fonu.

Niedre, Uģis. Pilsdrupu paēnā: Turaida: muiža, pagasts, apkārtnē: kultūrvēsturisks lūkojums rakstos.

Iesaka Dārija Juškeviča

Grāmatas autors – vēstures zinātnu doktors Uģis Niedre – ir cilvēks ar ļoti plašām zināšanām ne tikai vēstures, bet arī daudzās citās jomās, tostarp, etnogrāfijā, pārzina arī bibliotēku, muzeju, arhīvu krātuves un, protams, ir arī rakstnieks. Gandrīz desmit gadu garumā Niedre ir paveicis šķietami “neiespējamo” misiju, 943 lappušu biezajā grāmatā un tās 17 nodaļās sīki un smalki izpētot mūsu tautas pagātnes notikumu gaitu, pētot kopsakarības, dzīvesveidu, materiālo un garīgo kultūru, kultūrvēsturiskās attiecības un latviešu gara stiprumu turpat četros gadsimtos – no 17. gadsimta līdz pat 20. gadsimtam. Pamatā pētniecība notikusi Turaidas un tās apkārtnes muižās, tomēr ciešā kontekstā ar tā laika situāciju Vidzemē.

Atslēgvārdi

Latvijas vēsture; kultūrvēsture; etnogrāfija; Krimuldas pagasts; Siguldas novads; Turaida; Vidzeme

<https://www.turaida-muzejs.lv/2022/03/ugis-niedra-pilsdrupu-paena-turaida-muiza-pagasts-apkartne/>

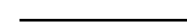
<https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/radio-maza-lasiitava/etnografs-ugis-niedre-petijumam-par-turaidas-muizu-un-pagastu-ve. a161852/>

Apjomīgā darba apakšvirsrakstā autors to pieticīgi nosaucis par “Kultūrvēsturisko lūkojumu rakstos”. Šis lūkojums salīdzināms ar milzīgas klēts septiņpadsmit apcirkņiem, no kuriem katrs sastāv no daudzām jo daudzām mazākām sadaļām. Ja ierastās klēts krājumi – graudi, milti un cits iztikai nepieciešamais – ar laiku iztukšojas, tad Niedres “klēts (sākotnējais šī jēdziena nosaukums nodaļā par iztikšanu un dzīvošanu – magazīna) krājumi” ir mūžīgi un būs pieejami paaudžu paaudzēs. Lai detalizēti aprakstītu grāmatas saturu, būtu nepieciešami vairāki LNB “Literatūras ceļveža” numuri. Šis, protams, nav zinātnisks skatījums, bet viena lasītāja emocijas, kas tiek nodotas citiem lasītājiem, ieskicējot virzienu, tādu kā ceļa rādītāju. Manuprāt, labākais veids, kā šo grāmatu lasīt, ir – nesteigties, bet izbaudīt nodaļu pa nodaļu, pārdomājot izlasīto. Pēc tam kādā brīdī atkal turpināt lasīt.

Kāpēc? Tāpēc, ka vēstījums prasa iedziļināšanos, nevis “ātru pārskrējenu”. Jo tas ir mūsu tautas dzīves stāsts, mūsu saknes, mūsu uzskati, tradīcijas, izdzīvošanas un gara spēks cauri gadsimtiem. Dziļākā būtībā autors ir atjaunojis mūsu vēsturisko atmiņu, ko okupācijas vara tik ļoti centās izdzēst. Šajā fundamentālajā darbā Niedre mūs ved soli pa solim, parādot, kā latvieši kļuva par stipru nāciju un kā mūsu nācija, savukārt, ietekmēja Latvijas vēstures gaitu, sākot no Turaidas muižas laikiem līdz pat mūsu valsts dibināšanai. Kalpi, muižkungi, dienestnieki, klausīnieki, rentnieki, saimnieki, amatnieki, skroderi, kalēji, galdnieki, skolotāji, mācītāji, karavīri, vēl un vēl citi ļaudis, kuru darbus, lietu kārtību un secību, tikumus, ikdienu, paražas, priekus un grūtības kolorīti aprakstījis grāmatas autors.

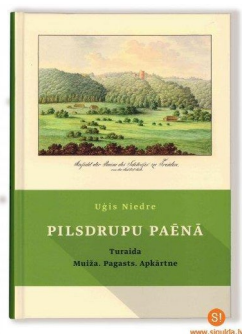
Raksturota arī vide un notikumi, kas ietekmēja un veidoja mūsu cilvēkus četros gadu simtos. Dzīve muižās, Lielais bada gads Vidzemē, Ziemeļu karš, Lielais mēris, brīvvalsts, uzvārdu došana, meži un mežsargi, brūži un krogji, rekrūši, transports, zaļumnieki, dziesmu svētki, skolas un skolotāji, 1905. gads, karš un neatkarīga valsts. Lai jūs nebaida garais atslēgvārdu uzskaitījums, jo saturs ir tik saistošs, ka nevarēsiet atrauties. Grāmatā ir arī gana daudz dažādu skaidrojošu tabulu un, protams, seno zīmējumu un fotoattēlu, kuri lieliski papildina laikmetu stāstus.

Noteikti jāpiemin arī Niedres brīnišķīgais rakstnieka talants, viņa niansēti bagātā latviešu valoda un spēja savu intelektuāli emocionālo domu gājieni vietām neaprakstīt vārdos, liekot mums, lasītājiem, pašiem nojaust zemtekstā pausto “*smaidu*,

Niedre, Uģis. Pilsdrupu paēnā: Turaida: muiža, pagasts, apkārtnē: kultūrvēsturisks lūkojums rakstos.

Iesaka Dārija Juškeviča

Atslēgvārdi

Latvijas vēsture; kultūrvēsture;
etnogrāfija; Krimuldas
pagasts; Siguldas novads;
Turaida; Vidzeme

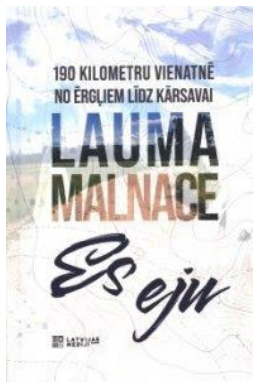
<https://tourism.sigulda.lv/lv/izdota-uga-niedres-gramata-pilsdrupu-paena-turaida-muiza-pagasts-apkartne/>

skumjas, ironiju vai sarkasmu." Dažās vietās šāds autora domu gājiens ir teju vai mūsdienu situācijai atbilstošs, piemēram, stāstot par Ziemeļu karu, tam sekojošo mēra laiku un zviedru zaudējumu: "Krievi svinēja uzvaru. Dzīres mēra laikā... Aplenkumā un sērgā viņi zaudēja 9800 zaldātu. Rūgta uzvara. Bet tie jau tikai zaldāti... un to Krievijai netrūkst." Gribētos minēt pa fragmentam no katras nodaļas, bet lielā apjoma dēļ tas nekādi nav iespējams. Nobeigumā vēl pāris spilgtu fragmentu par skolām: "Pašapziņošas tautas pamats ir skola. Iegūtā izglītība liek sevi tālāk veidot, meklēt un iet uz apvārsni." Pēc visām grūtībām un varas maiņām, atgūstot Latvijas valstisko neatkarību, 2014. gada maijā Turaidas skolu slēdza. "...aiz 26 pēdējiem skolēniem aizslēdza bijušās skolas durvis. ...Atceries: bērnu skološana Turaidā zināma kopš 1719. gada. 295 gadi apkārt – un izbeidzās."

Niedre sarakstījis arī vairākus citus kultūrvēsturiskas ievirzes darbus, piemēram, "Mājvieta", "Iršu dārzs", "Tīrums mežā." Un cerams, ka sagaidāsim vēl jaunas viņa grāmatas, jo, kā pats autors savulaik teicis: "...vēstures krēslas zonas ir nepārredzamas."

Malnace, Lauma. Es eju: 190 kilometru vienatnē no Ērgļiem līdz Kārsavai.

lesaka Anda Saldovere

Atslēgvārdi

Latvijas ceļojumu apraksti

<https://klasika.lsm.lv/lv/raksts/diena-sakusies/izturet-turbulenci-saruna-ar-dziedataju-un-muzikologi-laumu-mal.a165714/>

<https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/cilvekstasti/ka-sadziedet-sevi-muzikologe-lauma-malnace-stasta-par-transformejosu-celojumu-latgale.a474493/>

Gan grāmata, gan tās autore – priekš manis pozitīvi pārsteidzošs atklājums. Pēc ilgāka pārtraukuma – grāmata, kuru nevarēju nolikt, neizlasījusi vienā paņēmiņā. Ceļošana vienatnē, turklāt kājām, pēdējā laikā visai populāra tēma, kura tiek atspoguļota gan blogos, gan grāmatās (piemēram, mūsu izdevuma iepriekšējā numurā – Daces Zvirbules stāsts par Svētā Jēkaba ceļu Spānijā “Mans Jēkaba ceļš. Nezināms mērķis”). Tomēr pirmoreiz lasām tik atklātu un patiesu dokumentālu stāstu, kurš liek aizdomāties par to, kā ir sievietei vienatnē kājām izstaigāt mūsu it kā tik pazīstamo un paredzamo Latviju.

“Biju pilnīgi viena, taču jutos tik iederīga, tik vienota ar visu apkārt esošo. Man bieži vaicā, vai mani piemeklē vientulība ceļojumos vienatnē. Es nekad neesmu piedzīvojusi vientulību, kad mani sabiedrotie bijuši kalni, ielejas, pļavas, dzīvnieki, ūdeņi, meži un nezināmas dabas takas. Vientulība mani piemeklē tad, kad esmu nonākusi starp cilvēkiem, kuri mani nejut un nesaprot. Kad mūsu starpā ir neredzama aiza un mēs kļūstam par svešiniekiem, atrodoties blakus.”

Ja līdz šim arī sevi uzskatīju par tādu kā ceļošanas amatieri (protams, ar komfortu sēžot auto sēdekļi, ne kājām!), tad tikai tagad tā pa īstam aizdomājos, ka abi minētie ceļošanas paņēmieni ir divas gluži pretējas lietas. Esmu gan apsvērusi draugu kompānijā noiet kādu Jūrtakas posmu, ko varbūt vēl pagūšu īstenot, bet arī tas nepavisam nelīdzinās Laumas izvēlētajam Ērgļu – Kārsavas ceļam! Jāpiebilst, ka ceļojumu īpaši apgrūtināja ne vien 20 kilogramus smagā mugursoma un vasaras saulgriežu laika tveice, bet arī izaicinājumiem pilnais, gan viņas pašas izvēlētais, bezceļu maršruts. Laumas stāsts – tā ir ne vien fizisku šķēršļu un bīstamu situāciju pārvarēšana, dabas varenības, dzīvnieku un arī cilvēku izraisītās baiļu sajūtas pārvarēšana, bet arī tāda kā psihoterapija pašai ar sevi – kā, atrodoties vienatnē ar sevi un savām domām, tikt galā ar visu jaunības periodu krātu rūgtumu un nesakārtotām attiecībām

ar pašiem tuvākajiem ģimenes locekļiem. Stāsts arī par to, kādas ir cilvēka fizisko un morālo spēku robežas, un cik esam tiesīgi tās pārkāpt un riskēt, kā mūsu organisms reaģē neieplānojamās krīzes situācijās. Grāmata maina vairākus Laumas un arī vairuma lasītāju priekšstatus. Viens no pārteigumiem – kaut gan viņa ir pieredzējusi ceļotāja, kura pabijusi vairākos kontinentos, arī soļojot vienatnē (Laumas kontā ir, piemēram, Gruzija, Albānija, Meksika, Kuba), grāmatas autore atzīst, ka Latvijas ceļojums bijis visbailīgākais. Viena no atbildēm, šķiet, meklējama savstarpējā komunikācijā. Lai gan – arī tā ir bijusi pārsteigumiem pilna un sagrāvusi līdzšinējos priekšstatus gan par vidzemnieku šķietamo noslēgtību, gan arī par mūsu pieredzē it kā tik viesmīlīgajām un allaž atvērtajām latgaliešu sirdīm.

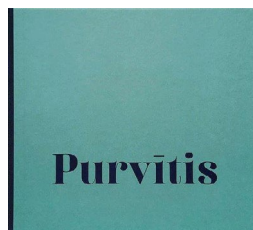
“Īsā laika sprīdī manā acu priekšā bija pilnīgi nomainījusies ainava no Vidzemes plašajiem laukiem, cēlajām saimniecībām un vijīgā reljefa uz Latgales saaugušajiem kokiem, starp kuriem blakus ceļam ik pa brīdīm izlīda pa kādai ļoti spilgtā krāsā nokrāsotai mājai. Ejot kājām, daudz dziļāk iespējams izjust pārmaiņas apkārtnē, pamanīt tās ritumu un smalkākās nianses pat koku raksturos un sasinchronizēties ar floru un faunu. Latgales vaibsti atšķirās no Vidzemes sejas – tie bija cieši piekļauti, košās krāsās triepīti, nenofrizēti un nekārtīgi, bet tādi, kuros dzīve izgribusi savu īstumu līdz mielēm un kuros gribas ieskatīties dziļāk”.

Grāmata, protams, ir arī par ceļu, bet pārsvarā par sajūtām. Lauma Malnace rakstniecībai pievērsusies gluži nesen, tagad to arī studē. Viņa ir profesionāla muzikoloģe, dzied akadēmiskajā korī “Latvija”. Jauna, radoša sieviete ar bagātu dvēseli un lielisku stāstnieces talantu, bet, galvenais, ar visai plašajai pasaulei atvērtām acīm un sirdi. Pēc izlasīšanas šķiet, ka Laumu pazīstu personīgi un rodas vēlme ar viņu tikties, paturpināt ceļa iespaidu pārrunāšanu klātienē. Iesaku sameklēt un noklausīties Laumas ceļu stāstus arī interneta vidē.

Purvītis. Sastādītāja Laima Slava.

Iesaka Ingrīda Peldekse

Tekstu autori Kristiāna Ābele, Eduards Kļaviņš,
Māra Lāce. Māksliniece Inese Hofmane.
Rīga: Neputns, 2022. 550 lpp.
ISBN 9789934601439.

Pieminot latviešu glezniecības vecmeistara Vilhelma Purviša (1872–1945) 150. jubileju, apgādā "Neputns" tapusi grāmata "Purvītis". Tā ir visaptveroša monogrāfija, kurā apzināti un apkopoti cauri gadu desmitiem saglabājušies latviešu glezniecības vecmeistara darbi, kuri mājvietu raduši muzejos un privātkolekcijās; gleznu reprodukciju nodaļa veido monogrāfijas kodolu.

arī uz ievadu un vispārēju ieskatu mākslinieka dzīves gaitās un radošajā darbībā.

Grāmatas izdošanas laiks piesaistīts Purviša jubilejas izstādei, kuras veidotāja ir LNMM glezniecības fondu glabātāja Aija Brasliņa; 2022. gada 28. maijā atklātā izstāde LNMM bija apskatāma līdz 16. oktobrim.

Atslēgvārdi

Vilhelms Purvītis; latviešu māksla; latviešu glezniecība; 19. un 20. gadsimts

<https://lr2.lsm.lv/lv/raksts/nakotnes-pietura/kristiana-abele-un-vinas-monografija-par-vilhelmu-purviti.a162260/>

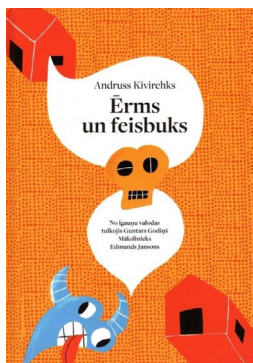
Līdzās ieskatam kultūrpolitikas kontekstos, kurus izgaismo Latvijas Nacionālā mākslas muzeja (LNMM) direktore Māra Lāce, un radošā dzīves ceļa gājumam, kuru raksturo *Dr. habil. art.* Eduards Kļaviņš, Purvītim veltītajā monogrāfijā iekļauts *Dr. art.* Kristiānas Ābeles pētījums "Ainava ar gleznotāju", kas saturiski bagātina apjomīgo augstas kvalitātes gleznu reprodukciju albumu. Līdzās Latvijas jaunāko laiku vēsturē tapušajām monogrāfijām, kuru autori ir Oļģerts Saldavs (1958) un Tatjana Kačalova (1971), Ābeles visaugstākās raudzes pētījumā ir izgaismotas līdz šim neizzinātas Purviša dzīves un daiļrades šķautnes, kontekstualizēts jau zināmais par mākslinieka daiļradi, kā arī apzināts viņa radošais mantojums šodienas skatījumā. Mākslinieka dzīves gājums dokumentēts arī fotoreprodukcijās, un sniegts panorāmisks ieskats gan personīgajā mākslinieciskajā izaugsmē, gan novērtēti viņa sabiedriskās darbības panākumi.

Ābeles pētījums par Purvīti ir latviešu valodā, bet izdevums kopumā uzskatāms par daļēji bilingvālu, reprodukciju albumā iekļaujot parakstus latviešu un angļu valodā. Tas attiecināms

Kivirehks, Andruss. Ērms un feisbuks.

Iesaka Aija Uzula

No igauņu valodas tulkojis Guntars Godiņš.
Rīga: liels un mazs, 2021. 96 lpp.
ISBN 9789934574726.

Atslēgvārdi

igauņu bērnu stāsti

https://www.diena.lv/raksts/kd/gramatas/iznak-andrusa-kivirehka-stastu-krajums-berniem-erms-un-feisbuks_-14271315

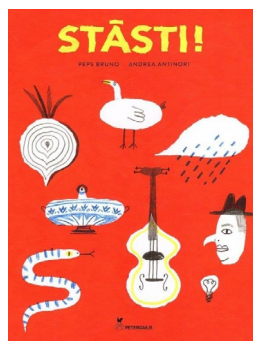
https://www.youtube.com/watch?v=ZXEWNe_frVY

Igauņu rakstnieks Latvijas mazos lasītājus ievēdis Lotes pasaulē, radījis slaveno kaku, kas gaida pavasari un savu mīlestību zem rudenīgās lapas, vienvārdsakot, šis vīrs ir slavenība. Es un manas meitas esam krājuma “Kaka un pavasaris” (2012) lielas fanes, jo tas bija tāds “svaigs gabals”, ko lasījām un pārļasījām neskaitāmas reizes. Arī nākamais stāstu krājums “Karnevāls un kartupeļu salāti” (2016) turpināja ar bērnam saprotamu skatījumu uz ikdienišķām lietām vientiesīgi, naīvi, bet patiesi un ļoti pamācoši. Izdevniecībā “liels un mazs” pērn iznācis jau trešais stāstu krājums, un arī tas raisa gan bērnu, gan pieaugušo fantāziju. Nudien, kur vēl dzirdēsim par to, kā ledusskapī sadzīvo frikadeles un pelmeņi, ko dara velosipēdi ziemas periodā, kādu ceļu iet eglītes pēc gada nogales svētku noslēguma, kas sakāms runājošai zupai, kādu recepti izmantot garda apavu cepeša pagatavošanai? Stāstos autors ar neviltoju bērnu skatījumu uz lietām un apbrīnojamu fantāzijas dzirksti iedvesmo bērnus sapņot par to, ka nekas nebeidzas, rosina iztēlē attīstīt dažādus ikdienā sastapto situāciju sižetus. Dažkārt man šķiet, ka šie stāsti radušies kā atbildes uz bērnu kāpēcīšu jautājumiem.

Lai nu kā, šo trīs krājumu komplektu turam bērnistabas grāmatu plauktā lasīšanai pirms miedziņa, kad gribas kaut ko ne pārlietu garu, taču kolorītu, tajā pat laikā sirsnīgu un iztēli rosinošu – lai saldāki sapnīši.

Bruno, Peps, Antinori, Andrea. Stāsti!

Iesaka Madara Freivalde

Atslēgvārdi

spāņu bērnu stāsti

<https://www.janisroze.lv/lv/gramatas/berniem-un-jaunatnei/uzzinu-literatura-berniem/stasti.html>

Grāmatu ieraugot, nodomāju, ka labprāt iepazītos ar tajā publicētajiem stāstiem, taču maldījos. Šī ir grāmata nevis “ar stāstiem, bet par stāstiem”. Patiesībā – stāsts par stāstiem. Drusku sarežģīti, vai ne?

Grāmatā aprakstīti noderīgi rīki, lai izveidotu stāstu, kurš būtu saistošs, interesants, ietverot stāsta sākumu, sarežģījumu un atrisinājumu. Sīkāk par šiem posmiem iesaku izlasīt grāmatā, kuru turklāt papildina vizuāli pievilcīgas ilustrācijas. Grāmata noderēs ne tikai bērniem, bet arī pieaugušajiem. Es pat teiktu, ka grāmata vairāk noderēs pieaugušajiem, jo bērniem stāstu stāstīšana dažkārt padodas daudz vieglāk.

Stāstot stāstu, ir svarīgi atcerēties, ka konkrētu tevis izdomāto stāstu vislabāk spēsi izstāstīt tikai un vienīgi tu, jo stāsts vēlas, lai tu būtu tu pats. Stāsts jūtas ļoti ērti, ja, to stāstot, arī tu jūties ērti. Vēlams runāt brīvi, nevis iekalt tekstu no galvas. Lai stāsts būtu dzīvs, vēlams stāstam pievienot emocijas, tēlus, kuri tev ienāk prātā tieši tajā brīdī, kad šo stāstu stāsti. Ja stāsts būs labs un pārlicenošs, citi to vēlēsies stāstīt tālāk, pieliekot klāt arī savas izjūtas un redzējumu un tādā veidā papildzinot stāsta mūžu un skanējumu.

Grāmatas noslēgumā pieejami daži interesanti fakti par stāstiem. Piemēram, laikā starp 16. un 17. gadsimtu Ķīnā dzīvoja kāds stāstu teicējs vārdā Liu Jintings. Viņš bija tik brīnišķīgs stāstnieks, ka viņa izrādēs publika no sirds izbaudīja stāstījumu un tik labi pavadīja laiku, ka stāstnieks galu galā kļuva pazīstams kā “ķīniešu stāstnieku karalis”.

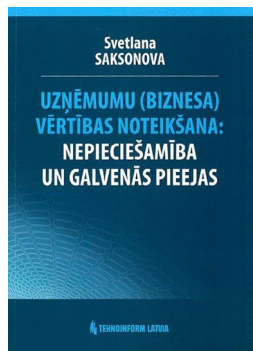
Iztēle ir fantastika lieta, kuru var neierobežoti attīstīt un pilnveidot. Iztēle ir kā milzīgs spēļu laukums, kurā iespējams it viss. Tāpēc aicinu ikvienu paviesoties savā “rotaļu laukumā” un izdomāt stāstu, kuru pastāstīt ģimenei, draugiem, kolēģiem vai arī kādam, kurš garlaikots gaida sabiedriskā transporta pieturā.

Grāmatā iekļauti arī praktiski padomi, kā izstāstīt vislabāko stāstu. Manuprāt, brīnišķīgs veids, kā pavadīt tumšos rudens vakarus, ir dot iespēju kādam no ģimenes izstāstīt pirms kāda laika piedzīvoto. Daudzās ģimenēs viena no problēmām ir tā, ka pārāk reti notiek savstarpējas sarunas. Piemēram, mamma var pastāstīt par saviem piedzīvojumiem skolas laikā vai tētis – par savu pirmo darba vietu. Ticu, ka bērniem būs interesanti klausīties.

Saksonova, Svetlana. Uzņēmumu (biznesa) vērtības noteikšana: nepieciešamība un galvenās pieejas.

Iesaka Ilze Gensberga

Zinātniskie recenzenti: Dr.oec. Gundars Bērziņš,
Dr.oec. Andrejs Cekuls.
Rīga: Tehnoinform Latvia, 2022. 197 lpp.
ISBN 9789934897313.

Atslēgvārdi

uzņēmējdarbība; finanšu vadība; uzņēmumu vērtības noteikšana

Svetlana Saksonova ir ekonomikas doktore, Latvijas Universitātes profesore, daudzu rakstu un grāmatu autore. Līdz šim tapušie autores sacerējumi bijuši veltīti banku darbībai, uzņēmumu darbības plānošanas paņēmieniem, finanšu informācijas un pārskatu izmantošanai uzņēmumu finanšu lēmumu pieņemšanā un citiem līdzīgiem jautājumiem.

Jaunākā grāmata veltīta uzņēmumu jeb biznesa vērtības noteikšanai. Izdevums strukturēts septiņās nodaļās. Sākotnēji runāts par novērtēšanā izmantojamiem pamatprincipiem, kā arī ārējiem un iekšējiem uzņēmumu vērtību ietekmējošiem faktoriem. Grāmatas otrajā nodaļā parādītas uzņēmuma vērtēšanā izmantojamās pieejas un metodes, savukārt trešajā nodaļā skatīti riski, kuri var skart uzņēmumu darbību un līdz ar to ietekmēt biznesa vērtību. Izdevumā atrodama arī informācija par uzņēmumu iegādi un apvienošanu, apskatot šo procesu ar praktisku piemēru palīdzību. Grāmatas piektā nodaļā veltīta uzņēmuma vērtības noteikšanai, izmantojot diskontētās naudas plūsmas metodi, savukārt sestajā skatīti jautājumi par uzņēmumu iegādi un biznesa reputācijas noteikšanu. Pēdējā nodaļā raksturota kvalitatīvā analīze kā uzņēmumu vērtības noteikšanas instruments, aplūkojot potenciāla analīzi, portfeļa analīzi un bāzes stratēģiju, kā arī uzņēmumu konkurētspējas nozīmi un tās novērtēšanas metodes.

Būtisks atbalsts grāmatas lasītājiem ir pielikumu sadaļa, kurā atrodami aptaujas lapu paraugi, kuri skar, piemēram, uzņēmuma produktus un pakalpojumus, produktu un pakalpojumu realizāciju, personālu, telpas un organizāciju,

uzskaiti, finanšu plānošanu un kontroli u.c. Būtisku atbalstu izdevuma lasītājiem sniegs arī pievienotā pašreizējās vērtības tabula.

Lai gan izdevuma mērķauditorija galvenokārt ir ekonomikas un vadības zinību studenti un uzņēmumu vadītāji, tā būs saistoša arī visiem interesentiem, kuru redzeslokā ir finanšu vadības jautājumi.

Priekulis, Jānis. Senāts lasa Satversmi: Satversme Senāta atziņās.

Iesaka Zane Krūmiņa

Atslēgvārdi

Satversme; Latvijas Senāts;
Latvijas Augstākā tiesa;
judikatūra

<https://www.at.gov.lv/media/>

Atzīmējot un godinot Latvijas valsts pamatlikuma – Satversmes – pirmo simtgadi, Latvijas Republikas Augstākā tiesa laidusi klajā grāmatu “Senāts lasa Satversmi: Satversme Senāta atziņās”. Viens no grāmatas izdošanas galvenajiem mērķiem, Augstākās tiesas ieskatā, ir iesaistīt pēc iespējas plašāku sabiedrības daļu mūsu valsts pamatos likto principu un mērķu apzināšanā. Latvija pieder Rietumu kultūrtelpai, kuru raksturo tādi principi kā demokrātija, tiesiskums un cilvēktiesību ievērošana. Latvijas Republikas Satversme balstās šajā trīsvienībā – demokrātijā, tiesiskumā un cilvēktiesībās. Tiesiskums un tiesības uz taisnīgu tiesu, ko nosaka Satversme, ir viens no demokrātisku sabiedrību raksturojošiem sabiedrības kultūras elementiem. Izdevuma priekšvārdā Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupiņš uzsver, ka *“tiesai ir pienākums rīkoties tiesiski, tai skaitā, nepieciešamības gadījumā tieši piemērot Satversmi. Kasācijas instance ne vien veido vienvērtīgu tiesas praksi, bet arī uzrauga tiesām noteikto varas robežu (kompetences) ievērošanu, ārkārtas gadījumos iejaucoties ex officio, ja to acīmredzami prasa Latvijas valsts un sabiedrības augstākās intereses”*. Grāmata piedāvā tiesu prakses apkopojumu, kas balstās Latvijas Senāta atziņās, kuras saistītas ar noteiktu Satversmes normu iztulkošanu, interpretāciju un piemērošanu konstitucionālo tiesību jomā. Izdevuma ievadā atrodams īss ieskats Latvijas Senāta izveidošanas vēsturē un darbības jomās. Izdevums sastāv no diviem pētījumiem, kuros atrodami apjomīgi Senāta atziņu apkopojumi. Starpkaru perioda Latvijas Senāta praksi (1918–1940) Satversmes normu piemērošanā un interpretācijā apkopojusi tiesību zinātņu doktori Jānis Pleps un Jānis Priekulis. Aplūkotā tematika – vispārējie jautājumi, Saeima un likumdošana, valsts prezidents, ministru kabinets,

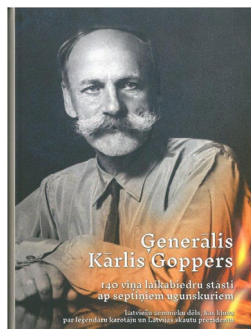
tiesa un cilvēka pamattiesības. Autori katrai atziņai pievienojuši nelielus lakoniskus skaidrojumus par konkrētās lietas būtību, attiecīgās atziņas kontekstu un pielietojamību mūsdienu apstākļos. Pētījumam pievienots izmantoto Latvijas Senāta spriedumu saraksts. Otru pētījumu, kurā apkopotas mūsdienu Senāta atziņas tiesu nolēmumos (1995–2022), sagatavojuši Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa Anitas Zikmanes vadībā. Judikatūras nolēmumi sakārtoti trīs tematiskās daļās: Senāta Administratīvo lietu departamenta atziņas, Senāta Civillietu departamenta atziņas un Krimināllietu departamenta atziņas. Pētījumam pievienots izmantoto nolēmumu saraksts, kas palīdzēs labāk orientēties saturā. Grāmatas nobeigumā atrodams pārskats par Senāta pieteikumiem Satversmes tiesai, kur atrodama īsa informācija par 42 lietām.

Izdevums būs noderīgs juridisko zinātņu speciālistiem – tiesnešiem un citiem nozares profesionāļiem, pasniedzējiem un studentiem, kā arī ikvienam interesentam.

Apkopojumu autori: Dr.iur. Jānis Priekulis,
Dr.iur. Jānis Pleps, Anita Zikmane.
Rīga: Latvijas Republikas Augstākā tiesa,
2022. 288 lpp.
ISBN 9789934910203.

Generālis Kārlis Goppers: 140 viņa laikabiedru stāsti ap septiņiem ugunskuriem.

Iesaka Zane Rozīte

Atslēgvārdi

Latvijas vēsture; Pirmais pasaules karš; bruņotie spēki; ģenerāļi

<https://lrl.ism.lv/lv/raksts/pecpusdiena/gramata-apkopotas-liecibas-par-generalakarla-goppera-dzivi.a160724/>

<https://www.latviesi.com/jaunumi/apgads-zelta-abele-izdod-gramatu-par-legendaro-latviesu-generalikarli-gopperu>

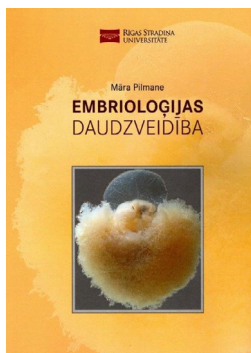
2004. gadā laikraksts "Latvijas Avīze" un interneta portāls "Apollo" veica kopīgu aptauju par visu laiku ievērojamākajām Latvijas personībām. Var tikai minēt – pelnīti vai tomēr nepelnīti zemu, bet 134. vietā ierindojās ģenerālis Kārlis Goppers – izcila personība, ar kura vārdu saistās ne tikai latviešu strēlnieku kaujas Pirmajā pasaules karā un Latvijas valsts tapšana, bet arī viņa aktīvā darbība Latvijas Skautu organizācijā un skautisma tradīciju izkopšana Latvijā. Grāmata, kas tapusi gandrīz 80 gadus, ir vēl vienas izcila personības Miķeļa Goppera – Kārļa Goppera dēla un apgāda "Zelta Ābele" dibinātāja un vadītāja – mūža darbs, kuru pabeigt bija lemts citam Gopperu dzimtas pārstāvim – ģenerāļa mazdēlam Kārlim Gopperam. Fakts, ka vairāku paaudžu pārstāvji daudzu gadu garumā pašizliedzīgi nodevušies materiālu vākšanai par ģenerāli Gopperu, apliecina šīs personības lielumu, lai arī ar traģisku likteni – pēc padomju okupācijas nošauts ar pistoles šāvienu pakausī un aprakts kopējā bedrē Ulbrokas mežā.

Grāmatā iekļauti 310 stāsti, kurus pie septiņiem iztēlotiem ugunskuriem izstāstījuši 140 ģenerāļa Kārļa Goppera laikabiedri. Ar stāstītāju – vienkāršo karavīru, virsnieku, radnieku, skautu, skolasbiedru, novadnieku, politiķu un daudzu citu laikabiedru – palīdzību lasītājam ir iespēja ielūkoties ģenerāļa bērnībā, skolas gaitās, Pirmā pasaules kara cīņās, darbībā Latvijas armijā, skautu kustībā, ģimenes ikdienā, kā arī viņa dzīves pēdējos traģiskajos mēnešos. Grāmata savā būtībā nav tikai viena cilvēka biogrāfija, bet liecība par veselu laikmetu. Nozīmīgi, ka

stāstījums nav bezkaislīgs faktu uzskaitījums, bet ievēl lasītāju laikmeta raibajā ikdienā, turklāt atklāj ģenerāļa daudzpusīgo personību, kuru raksturoja vienkāršība, elegances, nesavtīga daba, sirsnība, aizrautība (kas atklājās gan skautu organizācijā, gan ballēs, dejojot mazurku) un visbeidzot – dziļš patriotisms.

Pilmane, Māra. Embrioloģijas daudzveidība.

Iesaka Zane Bondare

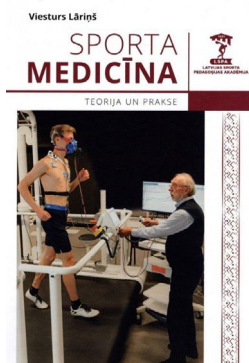
Atslēgvārdi

embrioloģija; embrioloģijas attīstība Latvijā; embrioloģijas attīstība pasaulē

Profesore Māra Pilmane Nacionālajai enciklopēdijai (www.enciklopedija.lv) veidojusi 11 šķirķļu aprakstus par embrioloģijas daudzveidību un šīs zinātņu nozares attīstību Latvijā un pasaulē. Plašākus un izvērstākus šo šķirķļu aprakstus autore iekļāvusi grāmatā "Embrioloģijas daudzveidība", kuru izdevusi Rīgas Stradiņa universitāte. Līdzīgi kā Nacionālajā enciklopēdijā, kur ietverti 11 šķirķļi, arī grāmatā embrioloģijas daudzveidība atspoguļota 11 nodaļās: embrioloģija kā zinātnes nozare; embrioloģija Latvijā; embrioloģijas posmi; vispārīgā embrioloģija; funkcionālā embrioloģija; aprakstošā embrioloģija; salīdzinošā embrioloģija; eksperimentālā embrioloģija; attīstības ģenētika; reprodukcijas medicīna un teratoloģija. Katru nodaļu paskaidro definīcijas, iekļauti kopsavilkumi, izklāstīta saturā minēto embrioloģijas apakšdisciplīnu praktiskā un teorētiskā nozīme, vieta zinātnes klasifikācijā un galvenie sastāvelementi, kā arī apskatītas galvenās teorijas un pētniecības metodes. Sniegts ieskats vēsturē un nozares attīstībā mūsdienās, norādītas galvenās pētniecības iestādes un nozīmīgākie pētnieki, minēti pētnieku sasniegumi. Autore izcēlusi arī to ar embrioloģiju saistīto zinātnieku sasniegumus un devumu nozares attīstībā, kuriem ir saikne ar Latviju – te dzimuši vai dzīvojuši viņu senči vai paši zinātnieki. Izdevumā uzskaitīti arī nozares nozīmīgākie periodiskie izdevumi, tīmekļvietnes un ieteicamā literatūra, kas ļaus grāmatas lasītājiem – studentiem, zinātniekiem un medicīnas interesentiem – lasīt aktuālākās publikācijas nozarē un detalizētāk izziņāt viņus interesējošos jautājumus.

Lāriņš, Viesturs. Sporta medicīna : teorija un prakse.

Iesaka Zane Bondare

Atslēgvārdi

sporta medicīna; sporta medicīnas attīstība Latvijā un pasaulē; sportistu veselības aprūpe; fiziskās attīstības un sagatavotības noteikšana; funkcionālās sagatavotības noteikšana; dopings sportā

<https://jumava.lv/products/sporta-medicina/>

https://www.lspa.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=4811

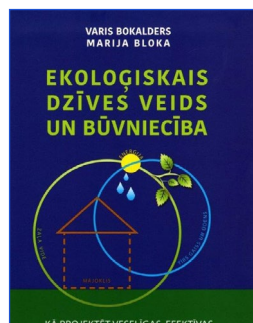
Klajā nākusi ilggadējā Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmijas profesora, medicīnas zinātnieka Viestura Lāriņa akadēmiskā monogrāfija "Sporta medicīna: teorija un prakse". Monogrāfija paredzēta plašai auditorijai, kura saistīta ar sporta zinātni un veselības aprūpi – gan studējošajiem, gan minētajās nozarēs strādājošajiem.

Grāmatas saturs atspoguļots septiņās pamatnodaļās. Pirmajā no tām lasītājs iepazīsies ar sporta medicīnas definējumiem, tās galvenajiem uzdevumiem un zinātniski teorētiskajiem un metodiskajiem pamatiem. Nākamajā nodaļā sniegts vēsturisks ieskaits sporta medicīnas attīstībā Latvijā un pasaulē. Sporta medicīnas saknes sniedzas senā pagatnē – grieķu ārsts Herodiks (5. gadsimts p. m. ē.) tiek uzskatīts par sporta medicīnas kā zinātnes pamatlicēju, kurš jau tolaik slimību ārstēšanā un profilaksē ārstniecību kombinēja ar fiziskām aktivitātēm un diētu. Minēti arī citi ārsti, filozofi un zinātnieki, kuri snieguši ieguldījumu sporta medicīnas attīstībā. Nodaļa par sportistu veselības aprūpi pievēršas sportistu medicīnisko pārbaūžu organizēšanai un veikšanai un atspoguļo medicīnisko pārbaūžu metodes. Atsevišķas nodaļas veltītas fiziskās attīstības noteikšanai un fiziskās, kā arī funkcionālās sagatavotības noteikšanai. Monogrāfiju noslēdz dopinga tēma – laiku pa laikam dzirdam skaļus gadījumus par aizliegtu vielu lietošanu sportā ar mērķi uzlabot sasniegamo rezultātu. Autors pievēršas dopinga kontrolei sportā, min aizliegtās vielas un metodes un izklāsta antidopinga noteikumu pārkāpumu sekas. Katru nodaļu noslēdz literatūras saraksts. Tekstu tā dziļākai izpratnei papildina attēli.

Zinātniskie recenzenti: PhD Oskars Kalējs,
PhD Signe Tomsone.
Rīga: Jumava, 2022. 311 lpp.
ISBN 9789934205859.

Bokalders, Varis, Bloka, Marija. Ekoloģiskais dzīves veids un būvniecība : kā projektēt veselīgas, racionālas un ilgtspējīgas ēkas.

Iesaka Zane Bondare

Atslēgvārdi

cilvēka ietekme uz vidi;
ekoloģisks dzīvesveids;
ekoloģiska būvniecība;
ilgtspējīga būvniecība.

Grāmatā "Ekoloģiskais dzīves veids un būvniecība: kā projektēt veselīgas, efektīvas un ilgtspējīgas ēkas" aplūkoti jautājumi iztirzāti jau iepriekš, bet aizvien ir būtiski un aktuāli. Izdevums ir rokasgrāmatas "Ekoloģiskās būvniecības rokasgrāmata: kā projektēt veselīgas, efektīvas un ilgtspējīgas ēkas" atkārtots, papildināts izdevums. Abu izdevumu autori ir kolēģi – Varis Bokalders un Marija Bloka (*Maria Block*). Bokalders ir latviešu izcelsmes Zviedrijā dzīvojošs ekoloģiskās būvniecības arhitekts, arī Bloka strādā dažādos, ar ekoloģisko būvniecību saistītos projektos.

Izdevumā uzsvērts: sabiedrībai jāapzinās, ka mūsu rīcība šodien ietekmēs nākamo paaudžu dzīves apstākļus. Klimata izmaiņas, ķīmiskais piesārņojums, okeānu paskābināšanās ir tikai dažas no grāmatā aplūkotajām vides problēmām. Ir svarīgi domāt, rīkoties ilgtspējīgas attīstības virzienā, ierobežojot un apturot cilvēka radīto negatīvo ietekmi uz vidi. Kā norāda grāmatas autori, "*nepietiek ar videi draudzīgu un energoefektīvu tehnoloģiju izmantošanu, ir jāmaina arī dzīvesveids*". Nodaļā "Veselībai un videi labvēlīgas ēkas" minēts Skandināvijas piemērs, proti, tur cilvēki 90 procentus no sava laika pavada ēkās. Tādēļ svarīgi runāt par labvēlīgu ēku būvniecību, kur daudz tiek domāts, kā celt tādas ēkas, kurās cilvēki justos labi, kā arī kā pasargāt būvniekus un vidi no nelabvēlīgās ietekmes, kas rodas celtniecības procesā. Grāmatā apskatīti visi ar veselībai un videi labvēlīgu ēku būvniecību saistītie jautājumi – materiāli un būvniecības metodes, inženiertehniskie tīkli, plānojums, īstenošana. Pirms ēkas celtniecības tiek piedāvāts izpētīt atrašanās vietas dabisko vidi, klimatiskos apstākļus, esošo apbūvi, sociālo

No angļu valodas tulkojuši Santa Andersone,
Jānis Kiršteins, Ronalds Krūmiņš.
Atkārtots, papildināts izdevums.
Rīga: Domas spēks, 2021. 726 lpp.
ISBN 9789934870750.

struktūru un cilvēku vajadzības, bet pēc tam, ekoloģiskās būvniecības kontekstā, ēku pielāgot konkrētajai dabiskajai videi. Savukārt nodaļā "Resursu aizsardzība un taupīšana" iekļautie padomi un risinājumi jo īpaši aktuāli ir šobrīd, kad jādodomā par enerģijas lietderīgu izmantošanu. Šajā nodaļā tiek runāts par apkuri un dzesēšanu, efektīvu elektrības izmantošanu, ūdens taupīšanas pasākumiem un atkritumu samazināšanu energoefektīvas ēkas celtniecības kontekstā, turklāt daudzus no autoru sniegtajiem risinājumiem iespējams ieviest jau tagad. Domājot par vides saudzēšanu un ilgtspējīgu attīstību, jādodomā par uz atjaunojamo enerģiju balstītām sistēmām. Izdevumā stāstīts gan par atjaunojamo siltumenerģiju, atjaunojamo elektroenerģiju, notekūdeņu sistēmām, gan apzaļumošanu un kultivāciju.

Grāmatu bagātina ievērojams skaits attēlu ar piemēriem un paraugiem. Īpaša uzmanība pievērsta Zviedrijas pieredzei. Izmantotie literatūras avoti to ērtākai pārlūkošanai kārtoti tematiski, piemēram, kanalizācija sistēma, biodegviela, ekobūvniecība u.c. Iekļauts arī alfabētiskais rādītājs.

Grāmata būs vērtīgs informācijas avots ne tikai būvniecības nozares speciālistiem, bet arī ikvienam, kurš vēlas dzīvot un strādāt veselīgās, ilgtspējīgās ēkās un ekoloģiski tīrākā vidē. Autoru sniegtie padomi tīrākas vides saglabāšanā un enerģijas un resursu taupīšanā ņemami vērā gan cilvēkiem, kuri dzīvo agrāk celtās ēkās, gan tiem, kuri šobrīd plāno ēku būvniecību.